

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)

8 novembre st. v.

20 novembre st. n.

Ese în fiecare duminică.

Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 45.

ANUL XXVIII.

1892.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.
Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 80 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Corđi rupte.

Frunzele îngălbinite cădeau încet de pe arbori și vântul tomnatic șuruiă trist prin câmpurile și pădurile părăsite de cântec și amor, de parfum și pompă de colori. Sorele maiestos priviă obosit, asemenea unui rege, căruia i s'a urit de tôte și nu mai dorește decât a odihni și a dormi somnul etern.

El și ea s'au iubit. Ore de când? — Cine s'ar mai

gândi 'n amor la timpul mărginit! in amor, unde numai vecinicia există: vecinice de deliciu, séu vecinicie de durere!

Așă au cređut-o și visat-o și ei. Amor etern! — ah da, decă s'ar puté cuprinde eternitatea prin strimțul sin omenesc! Séu să se pótă? — El a încercat-o și s'a prăpădit și-a murit, cum mor frunzele îngălbinite sub recile rađe a sórelui de tómnă.

— Me iubesci, Iléno?

— Da, te iubesc.

— Și me vei așteptă, nu-i așă? Patru ani este timp mult — inse tu me iubesci, Iléno?

— Ce om curios mai ești Ghiță! — ți-am spus-o deja!

— Da, mi-ai spus-o, — di-se tinerul cu vocea lui móle și admirabil de afundă, — aș dori inse să o tot aud!

— Ah! — dete ea cam impacient din umeri, — este prea uricios a auđi mereu repetindu-se ceva.

Prin ochii albaștri senini a tinerului trecu ca ș-un nor.

— Tot ce atinge amorul nostru, cred, nu pôte să fie uricios pentru noi.

Tăcū. Sfărimând o frunză veștedă printre degetele fine albe, se uită nespūs de dulce la ea, care urmăriă cu privirile mersul unei rōndunele întârđiate.

— Nu-i așă — reluă el iarăș cuvēntul — îmi permiți să-ți scriu, și — nu me vei face s'aștept timp prea lung?

— Te rog, nu te osteni prea tare; șcii, nu-mi place a scrie epistole.

— Ah, Iléno! de ai înțelege, că te iubesc așă de mult! Te iubesc și n'am un cuget, o simțire, să nu fie contopite cu ființa ta.

Ea se uită un moment serios la el, apoi rise vesel și c'o cocheteriă drăgălașe 'ntrebă: «Of, of, bade Ghiță! și ore ce afli tu 'n mine de iubit?! Nu-i așă, ochii mei iapanezi, teintul meu alb ca și... ce să đic numai?... ca și... le-bēda négră — aste le afli tu demne de adorat?»

Tinerul surise ușor, apoi continuă serios: «Nu șciu, Iléno, frumósă ești ori ba; șciu numai că te iubesc! Ți iu-

ARISTITIA ROMANESCU IN NERON.

besc vocea dulce, ochii etern suriđetori, mâna ta delicată și te voi iubi în veci, precum te-am și iubit dela prima mea resuflare! De ai fi un ânger, te-aș iubi cu evlaviă sfântă, și cu durere ardătoare de-ai comite păcatele grele ale unui demon — inse ori și cum tot te-aș iubi. Urmă o pauză. El așteptă pôte un respuns și când vedu că ea tace, un gând, o durere grea îi intunecă fruntea naltă de marmoră.

— Este o mare fericire a petrece tótă vieța cu acela pe care-l iubești. Noi, Iléno, am avut și vom avé acésta fericire. Am crescut la olaltă și terminând la patru ani cursul teologic, n'o să ne mai despărțim în veci!

— În veci! — rosti ea ca prin vis, — Ghița dascălului va luá pe Iléna popii, cum ȃic sátenii, cred și eu, nu pôte să fie altcum.

Cum suná acésta de rece pe lângă cuvintele lui devotate, rostite ca niște rugăciuni inaintea ei — rugăciuni, pe cari ea mai târđu le repetá ȃiua și nóptea, dor ardător și c'o durere și remușcare nebună!

— Adío, Iléno! — Pe fața nobilă, frumósă a tinerului se vedu o luptă internă și 'n ochii lui s'aprinse o flacără... inse numai o secundă și el erá iarăș Ghița cel bun și blând de odinióră.

— Remâi cu bine, Ghița! — un suris, un semn ușor de mâna mică, brunetă și ea se depártă, lásând pe Ghița în mijlocul câmpului pustú.

— Ah! — șopti el, netedându-și përul blondin din față — o unică, sárutare! Mi-aș da sufletul pentru o sárutare a ei!

Vântul trecea peste câmp și ridea batjocoritor de un tiner nalt, svelt cu ochii albastri, visători, carele își intindea brațele în aer, rostind cuvinte dulci de dragoste!

Iléna către Ghița.

Bunul și scumpul meu cherub! Da, tu ești un cherub și eu sânt un demon; tu lumina, eu intunerecul — esteriorul nostru încă dovedește acésta: Tu alb, ca cerul și eu cu fața și ochii intunecați a unui spirít reu.

Te iubesc cu tótă ardórea sufletului meu! Te iubesc, de cuget a nu puté suportá focul mistuitor al amorului către tine — și totuș te torturez! Te chinu-esc, inchipuindu-mi în momentele mele nebune, că tu nu șcii să me iubești indestul, fiind o natură rece, indiferentă.

Cum am fost de crudelă față de tine și la despărțirea nóstră! ah, iértă-me, mai apoi am plâns atâta! În tótă ȃiua es la câmp, unde mi-ai vorbit așa de dulce de amorul teu și sárutând locul pe care ai stat, între lacrimi amare me căesc în suflet de tóte păcatele mele față de tine.

Tata a ȃis nu de mult: «Ghița este un băiat prea bun pentru tine, Iléno! ȃeu, nu-l meriți! Ce lucru intors! el de blândetă femeieșcă, tu sburdată ca ș-un băiat. Ah, tata are dreptate! Tu ești mai bun, cu mult mai bun decât mine! Tu nu ești nici odată capricios, violent, nu urești pe nimeni, ești pacinic și blând ca și Christos — un adevérat preot!

Unicul meu! ah, cât de mult mi-este dor de tine. De vocea ta, care-mi vibrézá necontentit în inimă! Îmi este dor de cer! de cerul, care-mi lucește din ochii tei! Tu ești vieța și fericirea mea! Te iubesc! Te iubesc!

A ta

Iléna.

Ghița către Iléna.

Iléno! Fericirea mea este prea mare! Me tem să nu fie tot numai un vis, o nălucă trecătoare! Dară nu, nu se pôte! Ce forță ar puté să ne despartă pe noi, cari sântem neinvincibili, iubindu-ne?! Iubirea este mai tare, decât mórtea, căci te 'nșoțește până din colo de mormânt. Și noi ne iubim, nu-i așa?

Nu-mi pot da sémă, ce tristetă me cuprinde de un timp încóce; în contra obiceiului meu, me simt copleșit de presimțuri chinuitoare. Aș dori, să fiu tot în giurul teu, păzindu-te, singur nu șcii de ce?! Și aste tóte acum, când scrisórea ta mi-a umplut sufletul de o fericire, o bucurie nespúsă, mie de tot nouă: mărturisirea amorului teu ardător. Am șciut că me iubești, mi-ai și spus-o, dară astfel încă nici odată! Cerul să te binecuvinteze pentru acésta mângăiere și păzescă-ți ângerii și amorul meu nemărginit! Să ne iubim în veci!

Ghița.

(Finca va urmă.)

VOLUMNIA BELLE.

Furtuna.

Poporului român.

Ca nebunii prinși de furii, și cu perii vulvoiați,
Norii negri sus pe boltă, rătăcesc imprășciați.
Scăpărând plesnesc în aer fulgeri repedi demănic,
Se cutremură vėsduhul de-a lor cruntă bătălic.
Pe cărări pierdute 'n zare sbóră trâmbele de praț,
Tóte holdele mánóse pustiite-s ca de-un jaf.
Ca săgețile ce 'n vremuri vijiiu în mari rėsboice,
Spintecă vėsduhul tulbur, lungi torențele de plóc.
Valuri valuri uriașe se alérgă spumegând,
S'aud văile 'necate furios prelung urlând.
Țarinele insetate inghit apa cu nesațiu...
Tótă furia ceréscă se deslântue în spațiu!
Spada mórtei sclipitoare sfăriind prin aer sbóră,
Luminând o clipă nóptea, ea trăznește și dobóră.
Și de mugetul de fiară al sëlbatului vânt
Toți copacii prinși de gróză ingenuche la pământ!
In acéstă proșternare numai cei bėtráni stejari.
Desfăcându-și larg în lături, brațele vênjose, tari,
Își țin fruntea neclintită, și prin frémétul de foi
Rid de slabii lor tovarəsi ce se 'ndóie la nevoi!

.....
Astfel, un popor de vécuri, înălțat încet, încet,
Chiar în creșcerea sa pórță, al țării lui secret.
Valuri valuri trec pe dēnsul, mii furtuni resturnătoare,
Insedar! mai plin de vieță neclintit stă în picioare!
Și din trăznetele care, îi arunc a sórței gonă,
El, pe frunte-și împletește mândra gloriei coronă!

DIMITRIE G. NANU.

.....
O durere cât de mică ni se face nesfērșită; o bucurie cât de mare un vis.

*

A te luptă, a te sculă de diminetă, a-ți apără soția în pericol, a prândi împreună cu ai tei; — aceste patru lucruri le invetă dela cocós.

*

Nu esistă nici o misiune internă mai plină de efect decât căsătoria.

Paul Forestier.

Comedie în 4 acte și în versuri, de *Emile Augier*.

(Urmare.)

LEEA.

O partidă-așă ca domnul de Beaubourg rar pôte fi...

PAUL.

Și-apoi, măritișu-acesta o să și aducă-mi pare
Conștiinței dumneavóstră o adâncă ușurare...

LEEA.

Nu ve înțeleg...

PAUL. (*c'un zimbet equivoc*.)

Departa să fi mers prea tare eu?

Nu mi-a fost intențiunea, martor mi-este Dumnezeu...

LEEA.

Nu 'nțeleg ce vreți să diceți; nu 'nțeleg...

PAUL.

Atuncia dară

De ce-asupra unei vorbe ce retrag, ve 'ntórceți iară?

LEEA.

Nu me 'ntorc de loc...

PAUL.

Firește... mult mai înțelept e-așă..

Căci, ori cât de reu să-mi pară, de m'aș esplică cumva
Pôte tocmai mulțămítă să te simți, chip n'o să fie!..

LEEA.

Ci insultă-me! Véd bine: mori de pofta cea mai vie!..

PAUL.

Da, așă e. Beaubourg, dómna, și-i amant!..

LEEA.

Vai, aș voi

Să fi fost așă!..

PAUL.

Ei, uite, taci... nu mai tăgăduf...

Viclenie séu minciună la nimic n'o să-ți servescă!

LEEA.

Să me judeci, nimic nu e care să te 'ndreptățescă...

Cea mai josnică din crime de-aș fi făptuit cumva
In puterea cărui titlu te-ar poté interesá?

PAUL.

Fórte cu îndemánare mi-ai respuns. Dar îndrăsnétă
N'o să poți fi pân' acolo încât să-mi respunđi în față...
De ce nu m'auđi incalte că voiu a te defăimá?

LEEA.

Și-adeacă, la urma urmei, ce m'ar face a negá?
Ștíma-ți prețuește-atáta ca să pot la dēnsa ține?
Și-apoi, ești atât de sigur s'o mai ai pe-a mea, in mine:
Căre din noi doi credința cel dintēiu și-a violat?

PAUL.

Și me mai intrébă încă! Eu, nici vorbă; ne-apērat!
De-o iubire credincióasă obosit, da, eu indatá
Ți-am cătat o cērtă, dómna, fără nici o judecatá!..
Eu acela ce, prilejul de pēr bine apucând,
Și nici un cuvēnt de-adó, ori de lámurire dând,
Fără cea mai mică milă, făr' a mai privi in urmă,
Ca un criminal trecut-am granița făr' nici o urmă!..
Eu!.. Multá dreptate are disprețu-ți nemēsurat,
Căci trădarea fu infamă, pe veci demná de 'nfierat!..

LEEA.

Dar de fu cercarea numai?..

PAUL.

Ce spui? numai o cercare?

Negreșit e bună scusa, num' atât că-i veche tare...

LEEA.

Pe acel ce mi-a cerut-o e mai drept a-l intrébá,
Și acesta e chiar tatál!..

PAUL.

Tatál meu?!..

LEEA.

Chiar dēnsul, da!

LEEA.

Așă dar aflase!..

LEEA.

Totul; și in marea-i prevedere,
Mēsurându-ți a iubirii prea statornică putere,
Să nu-i mai aștept sfērșitul, ca apoi a te redá
Căiei dumitale drepte, — cu căldură me rugá!..

PAUL.

O! de-ai fi avut aceeaș dragoste precum odatá,
Cum ai fi știut respunde ástei judecáți de tatá!

LEEA.

De e vorba-așă, respunsul unic ce de dat erá,
In durerea dumitale și 'n a ei credința sta...
Datu-l'ai? — Abiá trecură doue luni, nu-i astfel óre?
Și respunsul dumitale fu in fapta 'nsurátóre!PAUL (*rēstit*.)Me plătiam de-o datorie cătră tata!.. In sfērșit,
Súnt zadarnice discuții; să 'nctēm, ne-am lámurit,
Dómna. — N'am venit să-ți caut cērtă-ací cu luminarea,
De altmintrelea, nu-i vorbă, prea firească-ți-e purtarea:
Legătura nóstră, dómna, sațiu și-ajunsese-acum;
Pe-acolo, prin țeri streine, îți eși un domn in drum
Și fiind că fu pe placu-ți, — a! femee ticălósă!
Nu te-ai dat de fel in urmă dela pofta-ți rușinósă!
Nimic nu-ți spunea dar ție că ai fi prostituit
Templul, de idolatria-mi fără margine, sfințit,
Încă adorat la culme de-amintiri de viēță pline?!..
— Altul in a Leei brațel! altul... liber s'o intine,
Un strein!.. ce đic! ce vorbá!.. Dumneđeu resbunátor
Rușinea divinei sale frumuseți, un trecător
I-o furá!.. Tot devorat-a cu privirea lui profaná;
Cere-mi in genuchi iertare, — ingenuche curtesaná!..
(*O ia cu putere de braț și o aruncá in genuchi. — Se
dă inapoi, ca spăimântat de grosolánia lui, cade intr'un
fotoliu și sbucnește in plâns.*)Ce nenorocit sūnt, Dómne! (*Dupá un moment de tăcere*.)

De nu poți tăgădui,

Cel puțin gásește-o scusá sá-mi îngáni. Tóte-mi vor fi
De-o potrivă cu-adevērul, tóte le voi crede 'ndatá,
Ori ce-ar fi... acolo unde n'o să pari mult vinovată!..LEEA (*in genuchi, cu ochii plecați, cu glas surd*.)

Erá trei septembrie-atuncia...

PAUL.

Ei, și?... A! știu, da, erá!..

LEEA (*ridicându-se*.)

Erá điuá cununiei dumitale!.. nu-i așă?

Vestea, inima-mi lovise fără incongiur, brutalá!..

PAUL.

Mai departe...

LEEA.

De odată iat' odaia nupțială
Ce se deschidea nainte-ți, ochilor îmi apărù...
De-o nevoie furiósă, totu 'n mine cuprins fu,
De-a me resbună in contra-ți, de-a me mângí cãt de tare,
De-a puté sã-mi merit sórta printr'un sacrilegiu, ori care...
Cãnd ființa mea, din gróza faptei se desmeticì,
Rușinea, déc' ar ucide, astãdi n'aș mai fi acíl...
O! mai mic îți e disprețul decãt cel ce mi-l dau mie,
Iar in inima-mi e-o ranã care stã tot carne viel..

PAUL (*dupã un minut de tãcere.*)

Pentru crima ta, eu singur sũnt de vinã, numai eu...
Peste rãtãcirea-ți inse cadã vélul cel mai greu!
Totu 'n colo e-o pãrere, e-o minciunã blãstãmatã!
N'ai fost decãt a mea numai, ești a mea; sã ne grãbim...

(*O ia in brațe.*)LEEA (*cu glas slab.*)

Lasã-me ...

PAUL.

A vremei trecute legãturi sã re'nnoim!..

LEEA (*imbrãncindu-l puternic.*)

Nici odatã șcú ce 'nsémnã? Pe viéța-mi ce-o sã fie,
Nici odatã!..

PAUL.

Cãt vrei jurã pe viéța-ți de vecie,
Cãci amorul nostru vecinic, mai puternic ca al teu
Jurãmẽnt, o sã te facã sã caði iar la sínul meu...

LEEA.

Nu! sã nu speri in acéstã rușinósã recãderel!
Nici nu risc in ale luptei intẽmplãri a mea putere:
Plec desérã chiar...

PAUL.

Fugi darã!

LEEA.

Grijã mare n'aș purtã
Sã me duc așã departe ca sã scap de dumneata!
Intre noi d'ací 'nainte e-o prãpaste, peste care
Nu pot trece decãt crima, apriga nerușinare!
Ca sã nu-ți vorbesc de-atãtea datoríi de implinit
Ca bãrbat, de-ai fi tot liber, séu de-ai devení 'n sfãrșit,
Nu ți-aș mai redã, me crede, pãngãritã, degradatã,
Pe aceea ce-ai avut-o atãt de curatã-odatã!
E respectul cel din urmã ce mai pot de mine-avea,
Ultima mãndrie, vorba cea din urmã, legea mea!

PAUL.

Și-al meu suflet nu cunóșce, nici sã șcie nu voeșce
Altã lege decãt focul aprig care-l mistueșce!
Tu nu vei plecã, nu Leea, te opresc!.. Pentru-amẽndoi,
De ce chinurile-acestea?.. Óre-am fi copíi? Și-apoi,
Ce-i la urma urmei totul? un acces de nebuníe!
O sã-l uit, îți spun!..

LEEA.

Vai, Paul, nimic nu se uitã!..

PAUL.

Fie!

Da, o sã-mi aduc aminte ca mai mult sã te iubesc!
Nu veði tu cã pasiunea-mi creșce numai cãt gãndesc?!

Nuș' ce se petrece 'n mine, dar injuria adusã
A schimbat a mea iubire intr'o furie nespúsã...

(*Leea face o mișcare spre ușe, Paul îi taie calea.*)

Nu sperã sã-mi scapi!..

LEEA.

Cum? silã?

PAUL.

Da!

LEEA (*se repede la timbru și sunã; Martin intrã.*)Condũ pe dom-
nul! Și...

Pentru dumnea lui acasã nici odatã nu voi fi!..

(*Paul, dupã un moment de codire, ese dând din cap
c'o mișcare hotãrítore.*)

Actul IV.

(Acelaș decor ca la actul I-ii. — E sérã. — O lampã aprinsã
pe mésã.

Scena I.

PAUL (*ocupat sã umple un geamandan de cãlãtorie. Sunã.*)FIRMIN (*intrã.*)

PAUL.

Chiar acum primíi din Nissa o depeșã neașteptatã
Și fãrã s'adãst pe dómna sũnt silit sã plec indatã...

FIRMIN.

Sã me ierte domnul, decã indrãsnesc puțin și eu...
Domnul Reynal e óre?..

PAUL.

Da, Firmine, bolnav greu...

M'a chemat, plec.

FIRMIN.

Ce om vesel, pururea la glumã gata...

PAUL.

Muritori sũntem cu toți, dragul meu... Acum, lui tata
Cãnd s'o întórce dela teatru, — veði, ia séma a vegheã
Pãnã mai târđu, — esplicã-i grabnicã plecarea mea...

FIRMIN.

Mai aveți vre o poruncã?..

PAUL.

O trãsurã-acum sã vinã...

(*Firmin ese.*)

(Va urmã.)

RADULESCU-NIGER.

oo

Proverbe.

Décã mielul ar fi lup, ar judecã ca și dẽnsul; cãnd
sãracul se inavușce de asemenea judecã ca acela pe
care mai inainte îl ocãrã. (Turcesc.)

*

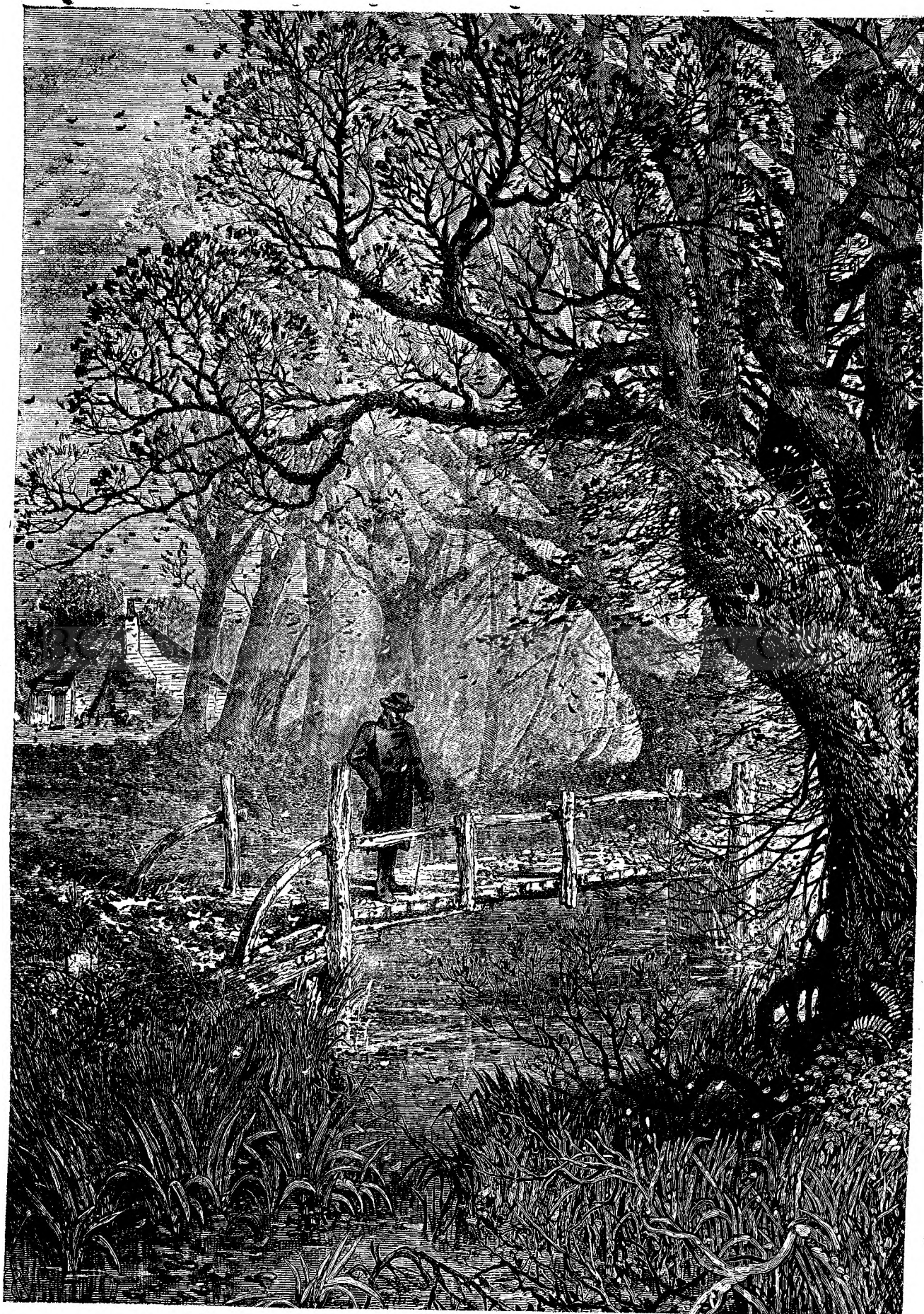
Sã lucrezi ca și cum ar trebui sã trãești in veci; sã
fii vèrtos ca și cãnd ar fi sã mori de-odatã. (German.)

*

Décã numai privind s'ar puté invéțã o meserie,
toți câni ar fi de sigur mãcelari. (Turcesc.)

*

Femeia cu minte se cunóșce cãnd vorbeșce puțin.
(German.)

T ó m n a.

Bibliografie.

Biharvármegye oláhjai s a vallás-únia. Irta Bunyitay Vincze, a Magyar tud. Akademia levelező tagja. Budapest 1892. (Românii din comitatul Bihorului și uniunea religioasă de Vincențiu Bunyitay, membru corespondent al Academiei științifice maghiare. Budapesta 1892.)

(Urmare.)

Nu pot încheia reflecțiunea privitoare la decime fără a adăuga, că clerul și poporul greco-catolic român și rutén din diecesa Muncaciului în anul 1802 a suplicat la tron, ca să le abroge, séu cel puțin să le destine pentru clerul greco-catolic. În suplica, de pe care am înainte-mi o copie, se dice, că prestațiunea decimelor, quartelor, octavelor și sedecimelor pentru episcopii latini, capitulele și clerul acela, a fost introdusă fără nici un titlu just prin silă și abus.

Asemenea episcopul Ioan Bob, în reprezentațiunea sa dto 15 decembre 1810, basat pe argumente ponderose insistă, ca poporul greco-catolic, carele prestă decime preoților latini și protestanți, să le presteze preoților sei proprii.

În anul 1757 véra iarăș s'a deputat o comisiune aulică la Orade, care și-a continuat lucrările până în anul 1758. Membrii aceleia au fost: Emeric Batthyány ca mai înainte, Ignatiu Kemptff, schimbat mai târziu cu Ioan Francisc Koszka, iară notar tot Philippides de Gaja. Din actele comisiunei pentru anul 1757, autorul nu aduce nimica, dar la noi există publicațiunea decretelor împărătesei, făcută în 22 nov. 1757 înaintea părților convocate pe acel termen, atât frunțașilor cât și deputaților¹ cu promisiunea, că cele publicate părților prezenți cu graiu viu, se vor publică mai de aproape poporului prin districtele și satele comitatului.

Din acea publicațiune estrag deocamdată: că neuniților se asigură exercițiul liber al religiunei în sensul privilegiilor; episcopului dela Arad se concede jurisdicțiunea spirituală asupra credincioșilor sei; totodată se opresc neuniții, să nu cuteze a pune vr'o pedecă religiunei dominante, séu procurării și înaintării uniunei pe calea învățăturilor blânde creștinești, să nu cuteze a abate pe cineva dela primirea liberă a acelor învățături și dela trecerea la unire. Mai incolo cei ce din neuniți au trecut la unire, séu vor trece în viitor, să fie scutiți de decime, nu mai puțin ca neuniții comitatului Bihărei, cum au fost mai înainte; și peste tot cu respect la cele temporale să nu devină de condițiune mai rea, decum au fost mai înainte², ce a decretat și pârintele împărătesei în rescriptul seu dto 14 maiu 1736³ către comitatul Bihărei. Preotul neunit (non unitis Popa), carele vine la unire și perseverază în acésta, să fie liber de contribuțiuni dimpreună cu toți aceia, cari șed cu el în aceeaș casă și la aceeaș vatră (qui ipsi eodem tecto et foco cohabitant.) Jurații neuniților, cum au fost Gavrilă și Drombó, se casséză și se prescrie calea, pe care neuniții își pot propune eventualele gravamine până la locul cel mai înalt.

¹ Partibus pro hoc termino convocatis tam Principalibus quam Deputatis nunc praesentibus publicandum.

² Atque illi, qui ex non unitis ad unionem accesserunt, et deinceps accessuri sunt, non minus quam non uniti in hoc Bihariensi comitatu a Decimis immunitate, qua antea gaudebant, frui et gaudere tinantur, et conserventur; et universim quoad temporalia non evadant deterioris conditiois, quam prius fuerint.

³ Ardelean, după Șaguna, pune decretul pe anul 1737.

É caracteristic punctul al doilea din publicațiune: aceia, pe cari comitatul prin consiliul regiu i-a scos din casele lor și din comitat (domo et comitatu ejiendos curavit), pentru că au recurs la curte, se revocă și se restituiesc în bunurile lor așa, ca comitatul să le rebo-nifice daunele suferite. Se înșiră 14 ênși după nume și localități.

Se oprește a luă în viitor pentru bani imprumutați în loc de cens robote (șile de lucru), ce ar trece peste 6%. Nu se îngădue, ca comunitățile iobagilor să-și salarizeze notarii, iară domni de pământ să-i denunțescă, ci se demândă, ca comunitățile să-i plătescă, dar tot ele să-i pótă ingajă pe cale privată după plac, și să-i pótă dimitte în acelaș mod. Juđii satelor nu sânt liberi de contribuțiuni și de alte sarcine comune.

Cu privire la gravaminele civile insinuate la comisiunea de mai înainte și propuse împărătesei, acésta din mai multe motive amnestieáz casurile din trecut în speranță, că prin noua regulare urbanială se va procură léc potrivit.

Nu pot discută aci asupra protecțiunei, ce se imbiă Românilor din Bihor din partea apusenilor (maghiari) sub scutul religiunei dominante, și din partea orientailor (sërbi) sub umbra privilegiilor; de aceea me mărginesc a accentuă, că decretul privitor la scutirea uniților dela decime, emis de regele Carol III în anul 1736, a remas fără efect, încât Maria Teresia, 21 de ani după aceea, se vèđu necesitată a decretă, că uniții nu mai puțin ca neuniții să fie liberi de decime, cum au fost mai înainte. Ar fi bine a se cercă, intru cât s'a executat decretul împărătesei la decime, care formau numai o parte din dejma repartită în diverse locuri după diverse chei: septimă, octavă, nonă, ba cum vèđurăm, în diecesa Muncaciului erau și: quarte și sedecime. Óre nu se vor fi aflat cãrlige, cu care să se scótă dela popor decima dimpreună cu nona cea mare din vin și cereale, și cu nona cea mică din oue, găini, unt etc. La atari întrebări aru puté respunde mai ușor advocații, cari s'au ocupat cu procese urbaniale de ale comunelor din dominiile episcopești și capitulare.

Concesiunea dată episcopului dela Arad de a-și puté visită credincioșii din Biharea, generalul De Ville o atribue crizei timpului de atunci (resbelul de 7 ani.) Dênsul într'o scrisóre din 3 martie 1758 mulțameșce lui Meletiu pentru o epistolă gratulătoare din incidentul avansării, apoi adăuge, că opiniunea sa n'a militat nici când pe lângă acea concesiune mai ales înainte de ce nu se vor fi pus șciutele fundamente (nota fundamenta) pentru sporirea unirei; el crede, că la aceea a contribuit mult, ba dóră cel mai mult criza timpului (puto autem, quod crisis hujus temporis multum, et fortasse plurimum fecerit.) Intr'aceea nu e de desperat, că împărătesa se va ingrigi, mai ales după ce se vor fi licuidat venitele episcopatului latin dela Orade.

É mai mult decât probabil, că Meletiu, pe lângă gratulațiune a scris generalului și despre stările de aici. Cred că «nota fundamenta» vor fi fost cele cuprinse în cererile lui Meletiu privitoare la emanciparea uniților de sub episcopul latin, la dotarea clerului și la înființarea unor institute. Cererile respective, specificate în documentul «Status negotii» la dl Ardelean mai ales sub nro 5° s'a urgete mai des prin Meletiu, apoi prin cler și popor, cum vom vedé cu altă ocașiune.

După aceste inscrișe, trecând la autor, însemn, că dênsul comunică dispozițiunile comisiunei aulice, prin care se reguléză referințele dintre uniți și neuniți cu privire la biserici și la jurisdicțiunea spirituală. Intima-

tul respectiv din 16 decembrie 1758 existent în copie și la noi, provăcă la rescriptele împăratului din 29 noiembrie și 1-a decembrie același an. După punctele regulative se adaugă un catalog de comune: întregi unite cu biserici și parohii; comune cu biserici edificate de domni pământesci catolici, și în fine comune neutre, care n'au putut s'au voit a se declara nici pentru unire, nici pentru neunire. Clasificarea s'a basat pe faziunile făcute de comunități și de particulari înaintea comisiunii aulice din anii 1755 și 1756.

La clasa primă comunități întregi unite: Poceiu, St. Andreiu și Leta mare, observă autorul, că după relațiunea deputațiunii ilirice în domeniile dela Beiuș, încă au ramas două sate, care nu ocur în catalog. Dl Ardelean, în istoria sa pag. 29, pe lângă cele trei comune amintite mai înșiră: Cordăul, Oșăul și Vașadul, la ce observ, că acestea ocur în catalog între cele neutre, ba despre Cordău scrie însuș Meletiu că a fost neutralistă și s'a reintors la unire în anul 1759. La dl Bunyitay ocure o comună Dragot, care în catalogul dela noi se numește Bragyet, iară conumele Kerpenyest și Bancesd dela densus sunt negreșit identice cu Kerpendeg (Cărpinet) și Boncséd (Bontesci) dela noi.

Autorul ne spune mai incolo, că au fost preoți și comune, care n'au respuns sincer, ba au respuns chiar fals la întrebările comisiunii. În contra atăror preoți s'a făcut mai târziu cercetări prin protopopi și preoți uniți.

Preoții uniți, cari fuseseră alungați din comunele lor încă s'au presintat înaintea comisiunii aulice de mai înainte, și ș-au profesat credința cu bărbăție. Aceia conform regulamentului din anul 1758 au putut rămâne în locurile lor, până ce se vor îndepărta popii pribegi (donec suo tempore missionarii vagi exmittentur—mig a kóbor pópákat eltávolíthatják) dice autorul. Ací greșește dsa, când traduce «missionarii vagi» cu popii pribegi și «exmittentur» cu îndepărtare; ba decât considerăm articolul întreg, nu aflăm într'ensul indicii, că s'ar referi anume la memoratiile preoți alungați.

După a mea părere nepretențioasă propozițiunea latină citată n'are alt înțeles, decât acela, că la timpul seu se vor esmite (din centru, dela Orade) misionari catolici prin diecesă, cum au cerut și Meletiu, ca din monăstirea proiectată să lucreze prin diecesă totdeauna doi misionari (unde semper duo missionarii per dioecsim agent.) Ca misionari românii amintește însuș autorul pe iesuții Ladislau Dobra în anii 1764—1767 coadiutor lângă Meletiu, din 1767—1771 Iosif Dobra și din 1772 Iosif Vinkler.

Cât de puțin răspunde sensului dat de autor însuș articolul respectiv, se vede din traducerea verbală, care sună: În acele locuri, unde nu șede nici un locuitor unit, și totus s'a așezat preot unit, acolo biserica ținută până ací se cede neuniților, afară de casul, când biserica se va fi edificat de patron pentru uniți, dar preotul acela unit pôte rămâne în loc până ce se vor esmite la timpul seu misionari migrători, așa inse pôte rămâne, ca să nu esercite acolo nici jurisdicțiune spirituală nici păstorire sufletescă asupra celor de ritul greco-neunit, nici să pretindă cădințe stolare seu ori care altele.¹

¹ Ut in locis, ubi nullus plane unitus nicola degit, et tamen unitus sacerdos illocatus est, nisi ecclesia per patronum pro unitis edificata sit, eotum ecclesia ibidem habita non unitis cedat, ast sacerdos ille unitus in loco permanere possit, donec suo tempore missionarii vagi exmittantur, ita tamen manere, ut seu spiritualem jurisdictionem, seu curam animarum ibidem in graeci ritus non unitos non exerceat, neque stolares, aut quaspiam alios obventiones exigat.

Din regulamentul memorat, carele cuprinde 8 articuli, aflăm că au fost biserici edificate de popor, care le-au ținut neuniți împreună cu uniții. Despre atari biserice dispune al 3-le articol.¹

Dintre actele comisiunii esistă la noi un intimat din 16 decembrie 1758 adresat lui Meletiu. În acela se notifică, cumcă la relațiunea comisiunii asupra numerului celui mare de popi românești uniți și neuniți, împărțesa a resoltit: a se demandă episcopilor ambelor rituri, ca ori ce parohie vacantă să se provédă cu atare popă, carele va fi superfluu altunde, dar totuș apt; familiilor celor ordinați nu le compete scutirea de contribuțiune mai înainte de ce nu vor fi căpătat parohie actuală seu păstorie sufletescă. Se face excepțiune cu popii cari trec dela schismă; aceștia și decât nu au parohie, ca uniți sânt scutiți de contribuțiune. În motivarea propunerii comisiunii se dice, că în unul și acelaș loc erau trei și patru, ba în câteva locuri șapte preoți, prin ce suferă multă scădere fondul contribuțional, poporul contribuent se îngreună, domnilor de pământ și comitatului li se causéază mari confusiuni din aceea; afară de acésta s'a aflat, că la poporul românesc se primesc ușor în cler și se ordineză de preoți atari, cari abia știu ceva.

Este de însemnat că cu privire la numărul cel mare al preoților în pătrariul prim al secolului presinte însuși Românii au făcut grele imputări episcopatului sêrbesc, dar din alte puncte de vedere.

Avem încă ordinațiunea maghiară a canonicului latin Georgiu Keserü, dată în 3 aprilie 1759 din consistoriul vicarial. Cu aceea se comunică ordinațiunea împăratescă despre concesiunea dată episcopului dela Arad în privința visitațiunei, și se admonéază clerul unit, să nu se opună.

Comisiunea aulică a fost în activitate până cătră august 1759, cum se observă și în documentul des citat «Status negotii» al cărui conținut se verifică prin mai multe acte. Terminul amintit se confirmă printr'un act al presidelui Emeric Battyány, carele provăcă la un rescript împăratesc din 6 august 1759 espedat lui la Orade, de unde i s'a retrimis la Peșta. Prin acel rescript se estind dispozițiunile articolului 7 și 8 din regulamentul suscitât asupra comunelor române și rutene din Bihor, care n'au fost esaminate de comisiune cu privire la credință.

(Va urmă.)

TEODOR ROSIU
emerit profesor gimnasial.

Femeile de cari se vorbește mai mult după mórtea lor, sânt acelea de care s'a vorbit mai puțin în timpul vieții lor.

*

Amorul ca și rîndunelele aduc noroc caselor.

*

Cea mai curiosă din femei, decât ea face haz de cel care vorbește, nu stiméază decât pe cel care tace.

*

E mai de regretat acela care ne iubește, decât acela pe cel care îl iubim.

*

Partea a doua a vieții o petreci aducându-ți aminte mereu de partea întâia.

¹ Ubi potissima pars comunitatis non unita est, et ecclesiam a populo edificatam vel solam, vel simul cum unitis tenet...

SALON.

Carantină la Predeal.

N'am jefuit, n'am falsificat, n'am sevêrșit nici o crimă și totuș sînt prinșonier. Sub ferêsta mea se plimbă un soldat cu pușca 'n mână și nu-mi dă voie să ies din curte. Dómne sfinte, ce-am făcut? Jur, că n'am alt păcat, decât c'am comis o — tragedie. Și iată Nemesea me și pedepsește: cea dintîie persónă ce cade jertfă, sînt eu. Am plecat să asist la prima representație; dar la gara Predeal fui oprit să fac carantină.

Șciam încă de-acasă la ce aveam să me aștept aici; cu tóte aceste, când mi se comunică oficial, că trebuie să stau locului cinci ðile, me trecură niște flori.

Cinci ðile la Predeal! Un sãtuț de munte, care abia de câțiva ani începe a se edifică, sporindu-se din cele douetrei case și birturi care se aședară în apropierea clădirilor de vamă, fără d'a puté oferí vr'un confort cât de cât și cu atât mai puțin d'a ne puté pune în perspectivă niște distrațiuni. Îmi părea că me aflui în ajunul unei vecinicii de plictisélă.

Și totuș o veselie generală se resfătă pe fețele turotorora. Glumele și vorbele cu spirit sburau ca niște schinte. Toți călătorii făceau haz de situațiunea curiosă în care ne aflam și care qferiá momente fórte comice prin formalitățile de desinfectare, la care furém supuși rënd pe rënd, după ce mai întéiu plătirãm tacsă, căci cel dintéiu lucru ce trebuie să faci este — să plătești.

Apoi fuserãm duși la cvartire. Cei mai mulți câte patru-cinci în o odaie; eu, prin un special favor, căpétai singur una, în o casă țerănescă, dar la depártare de un pátrar de chilometru.

Aședat acolo, mai întéiu făcui cunoșcința terenului și a casnicilor. Odaia mea avea o infătoșare destul de amicabile, căci cele trei ferești revêrsau în ea lumină abundantă. În mijloc o mësută la una din ferești, acoperită c'un mësaiu alb și inzestrată cu niște pãhãrele menite pentru ðile de veselie; doue scaune, un credent, doue lãdi lungi, tóte de brad: iată tot mobilierul. Căci cele doue paturi nu se puteau înșiră între mobile, lipsindu-le tocmai partea organică: lemnul; ele se rădëmau numai pe niște trunchiuri acoperite cu scânduri. Pe pãreți câteva pose, suveniri dela «boerii» cari petrecuseră véra aici la munți. Iată și portretul unui lucrător italian! A fost al doile bărbat al stãpãnei casei; cel dintéiu, un român, nu ș-a lãsat posa, căci pe vremurile acele arta fotografierii nu a fost atât de respândită. A lãsat înse doi bãeți și o fată, cari fac bucuria véduvei.

Casa avea doue odăi, pe care le despãrțea tinda. În odaia cealaltă făceau carantina doue femei: una mai în etate, alta tineră, amëndoue încă domnișóre. Cea mai în etate eră engleză și mergea să facă pe dama de companie în o familie din România. Cealaltă se 'ntorcea dela Bombay, unde se dusese ca să 'nvețe perfect limba engleză. Așă mi-a spus.

Engleza făcea o impresiune fórte hazlie. Avea o infătoșare de rigóre, cu niște maniere convenționale ș-o atitudine pretențiosă și ceremoniosă, care îți scoteau surisul pe buze. Fără șcirea ei, ne-a făcut multe momente vesele. Tótă ðiua își dregea toaleta séu își spélă, guguliá ori sãrutá cățelușul, un dobitoc scãrnãv și chior de

ambii ochi. Când sosii, fiind sérã, ea tocmai îl culcă 'n pat și-i cântá un cântec de légãn...

Ceea ce mai deosebiá pe aceste doue femei, eră temperamentul lor cu totul opus. Engleza se pãziá grozav să nu recescă și comandá niște focuri strasnice; iar romãna nu putea suferí cãldura mare și de aceea tot deschidea fereștile să vie aer própset. Aceste deosebiri le făceau multe zizanii, de cari rideam cu haz...

Luându-mi primele informațiuni, mi se făcù propunerea, că decã vreu să-mi comandez ceva de mãncat, birtașul din apropiere îmi stă la dispoziție. Numai decãt și comandai; dar o pãțfi, căci bucatele erau gătite cu un-sóre de vită și amirosau a séu. Incapabil d'a mãncá ceva, țeranca îmi oferí mãmãliguță, struguri și cafea turcscă. Așă îmi trecù prima sérã de carantină.

Diminéta când eșii, fui frapat de tabloul frumos, în al cãruí mijloc me aflam, căci sosind sérã, nu-l putusem vedé. Panorama care se desfășurá înaintea ochilor mei, eră una din cele mai romantice. Me aflam în o vale brãzdată d'o gãrlă, pãzită din ambele laturi prin niște dealuri acoperite de pãduri cu braði, pe când înaintea mea orisonul eră închis de piscurile acoperite de zãpadă ale Bucegiului. Vêrful cel mai nalt se numiá Caraimanul, regele munților din impregiurime, impunënd respect cu fruntea sa albă; de-a drépta Valea-Cerbului, cu custurele sale primejdióse; în stãnga Coștila, apoi se coborau la vale Jipii mari și Jipii mici, pe când Furnica blãndă se perdea în zarea depãrtării. Și par' că de-odată vedeam petrecëndu-se înaintea mea poveștile Peleșului, pe care mãestra fantasie a Carmen Sylvei le-a scos din négra vecinicie; ðinele, feții-frumoși, bãlaurii, nesdrãvanii și tóte ființele mitologiei populare defilară înaintea mea, formãnd un cortegiu feeric...

Din visarea mea me trezì glasul sentinelei, care me poftì să me 'ntorc în curte, căci tot privind panorama, am ajuns în mijlocul stradei, unde nu-mi eră permis să ies. Cãprarul i-a dat ordin să nu lase pe nime afară, pãnã ce nu va vení medicul. Și cãprarul e om mare.

Am așteptat dar medicul; l'am așteptat o oră doue, înse n'a mai vinit. Find că aveam trebã la gară, trimisei un bilet la dënsul și peste câteva minute vini un sanitar anunțându-me, că pot să merg, unde vreu — insoțit de dënsul. Cu el am și umblat apoi tótă ðiua pretotindene.

Când me 'ntorsei sérã, vëd că engleza gătită frumos pornește cu cățelul în brațe la plimbare. Și nu peste mult aud un sgomot dela pórtă. Se amestecau doue limbi strãine. Privesc intr'acolo și vëd că engleza se sfãdiá cu soldatul, care nu voiá s'o lase să iese. Dar ce sfadă! Engleza nu șcinea romãnește, iar soldatul — firește — n'avea nici idee de limba engleză. Cu tóte aceste se certau grozav. Și curios! Se înțelegeau. Ea i spunea în englezește, că trebuie să ducă acuma cățelul la plimbare; dar soldatul, i respundea romãnește, că nu-i slobod să iésă și ca să ffe înțeles mai bine, se puse în ușa uliței și oprì ieșirea. De giaba se rugá engleza, de giaba țipá — soldatul remãnea nenduplecat. Cãprarul i-a ordonat așă.

Engleza s'a rentors necășită, bolborosind niște cuvinte de sigur cam grele la adresa Romãniei, care nu dă voie fiicei Albionului ca să-și plimbe cățelușul... Și eu rideam cu hohot, ascuns de după perdea, vëdënd cum îl plimbă prin curte...

Intr'aceste se 'nserã binișor. De odată aud niște esclamațiuni de bucurie: «Iată Mândrica! Vine Mândrica!» Eră țeranca și fiul ei, cari aclamau cu fericire. Ies să vëd cine produce acésta impresiune de entusiasm?

Și ved intrând o junincă frumósă. Feciorul i sare de grumađi, o netedește, i șoptește vorbe gingașe; țeranca o privește cu drag, o prinde de corn și-i dá ceva să mánance. Și amândoi o petrec in grajd, mádărindu-o: «Mándrică! Mándrică!»

Acésta scenă idilică îmi făcú o impresiune plină de duioșie. Ce ómeni fericiți, căroră o junincă póte să le aducă bucurie atât de mare!

Și se făcú nópte. Điua timpul erá fórte frumos și cald; dar cum inserá, se reciá iute și peste nópte erá frig. Sentinela avea blană, dar tot zgriburiá. Ne erá milă de bietul soldat, care din cauza nóstră suferé frigul acesta.

— Am și eu un fecior soldat, — îmi spunea țeranca. Săracul, óre unde rabdá el acuma frigul și fómeară?

Și doue lacrimi i se iviră 'n ochi. Le șterse iute și deschidénd ușa, pofti soldatul să intre să se mai încăldéscă și-i dete jumétate din máncarea ei, să nu flámđéscă.

Și 'ntrebă, decă n'a vinit colonelul, căci ea are să mérégă la el să-l róge pentru báiat. Mai spunea, c'a audit pe cineva vinind de-acolo unde e fiul ei; prin acela i va trimite o scrisóre. M'a rágat să-i fac hárția aceea; mi-a spus ce să scriú: că-i e drag de el, că-i duce dorul, că móre după el, că e săněșósă și că Mándrica a crescut mare.

M'am retras in odaia mea ș-am început a scrie; ș-am versat in acea scrisóre tot focul unei dragoste de mame, așá cum m'a încăldit odinórá și pe mine; și până când o compuneam, in tindă erá tăcere adâncă, ea n'a dat voce nimenuia să vorbéscă, să nu me tulbure nimene și să pot lucrá in liniște.

Și când i-o cetii, ochii-i vėrsau schintei, îmi apucă mâna, o sárutá și simfi că doue lacrimi îmi ard degetele. Me 'ntorsei repede să nu-mi vėđă fața, căci îmi simțiam ochii umeđi.

Un vuet infricoșat intrerupse duioșia acésta. Voci nearticulate, țipete rágușite s'auđiră de odată din odaia cealaltă. In primul moment gândiam c'au călcat hoții casa și prind a jefuí pe colegele din carantină! Soldatul apucá iute pușca și curse intru ajutor.

Intr'acéste engleza sári afară pe ușe, intr'un elegant negligée, ca scósă din minți, cu fața desperată și cu pėrul undulant pe spate, strigând in nemțește că se inécă de căldură. Și pe când ea țipá, cățelușul — spáriat de starea afară din fire a stăpânei sale — bătea infricoșat. Iar dinapoia ei románca imbrobojită intr'un palton rídea ca un demonaș.

Numai decát înțeleserăm cauza catastrofei. Feciorul a făcut un foc atât de mare, încat acela scóse și pe engleza din țitini. A deschis ușa și fereștile ș-a eșit in curte, luându-și in brațe cățelușul, ca nu cumva să recéscă in curentul din odaie...

Sėrmana engleză! tótă nóptea n'a dormit. Și diminéța a pornit. Ne-a părut reu, că s'a dus, căci de cine aveam să rídem de-acuma 'nainte?!

Ca să me mai mângái, am pornit la plimbare; acum fără sanitar, căci i s'a urít și lui și mi-a dat voce să ies și singur. Am făcut visită in o carantină mai mare, să vėđ confortul de acolo. Intr'o sală găsii unspre-dece paturi.

Asta inse n'a alterat veselía generală. O mare societate tocmai făcea excursiune la munți, — cu asistínța militară. Iar restauranții nu mai puteau de bucurie. Atăția «musafiri» n'a mai avut ei nici odată. A și spus unul, că ar fi bine decă acésta carantină ar mai ținé vr'o trei luni, iar đilele să se urce la 11.

Me dusei și 'n baraca țeranilor. Acésta erá cea mai interesantă. Tóte națiile lui Dumneđu le vėđui reprezentate: románi, unguri, bulgari, greci, sėrbi, italieni, carintiani, sloveni, jidani etc. și un turc.

— Ce mai faceți? — intrebai pe un român din Săcele.

— Da tocmai vrem să ne alegem primar pe turcul acesta, — respunse el glumeț. Va fi cel mai bun că nu șcie vorbí cu nimene.

Sosind acasă, țeranca me intimpină suridénd:

— Nu vrei să fii nánaș?

— La cine?

— O femeie din carantină a născut tocmai acuma un báiat...

Ce fel! ne-am sporit! Așá dară eu pot să pornesc, fără să scađă numărul.

Medicul inse n'a vrut să pricépă gluma mea și nu me lasă. Trebuie să stau până diminéța.

A sosit și aceea. Sanitarul îmi aduce certificatul de următorul cuprins:

«Đi Iosif Vulcan, venind din Oradea-mare, a făcut «5 đile carantină la Predeal inregistrat la nr. 627. Đirectorul carantinei dr. Manolescu, polițai G. C. 23/10 «(L. S.)»

Súnt liber. Adio! Inse de câte ori voi trece pe la Predeal, totdeuna voi privi cu drag căsuța, unde am găsít o fericire atât de mare!

IOSIF VULCAN.

Aristița Romanescu in Neron.

Dna Aristița Romanescu e prima artistă a scenei române de acuma. Cine a vėđut-o vr'odată in cutare rol de frunte, n'are s'o uite nici odată. Bogată in talente, studii și daruri naturale, îți face o impresie, care nu se mai șterge. Maestră in tótă puterea cuvėntului, limba románă resună de pe buzele sale ca o musică dulce și melodiósă, care te farmecă.

De asta-dată inse n'avem să-i facem portretul artistic, lucrare la care mai tårdiu vom reveni cu tótă plăcerea, ci s'o presintăm intr'un rol și anume in piesa «Neron», in care cu regretatul Manolescu a jucat cu atâta plăcere.

Posa e din actul al V-le, când eroina se sinucide cu pumnalul.

T ó m n a.

Dintre tóte anotimpurile, tómna este care îți stėrnește cele mai opuse sentimente: bucurii și dureri.

Bucurfiile ni le dau fructele pe care le culegem, iar durerile ni se inspiră prin căderea frunđelor, care ne prevestesc apropierea iernii.

Iérna e mórtea naturei; giulgiul ei alb acopere și sufletul nostru.

Desemnătorul a reprezentat tristėțile tómnei prin un om, care se plimbă singur in mijlocul unui parc părăsít de vieță.

B o n b o n.

La școlă:

Profesorul, care e miop, bate in mėsă ca să se facă tăcere și đice:

— Șciți că am vederea scurtă, dar am urechile lungi.

LITERATURĂ și ARTE.

Știri literare și artistice. *Di Al. Vlahuță* a scos la lumină în București a doua ediție a poeziilor sale. — *Di I. I. Trutescu* a eșit în publicitate cu un volum de poezii intitulat «Flori de tei.» — *Di Aron Boca Velcherenul* a scos la lumină o broșură intitulată: »Doinele și jocul țiganilor» glume și petrecere, în versuri. — *Un student de sculptură* român, a comunicat din Paris ministrului instrucțiunii publice din România, că s'a propus a face bustul neuitatului artist Gr. Manolescu în rolul lui Hamlet.

Academia Română în ședințele sale săptămânale din urmă s'a ocupat de chestiuni importante. Profesorul Weigand din Lipsa, cerând spriginul Academiei la deschiderea unui seminar la universitatea de acolo pentru studii filologice limbii române, Academia a decis să-i trimită pentru scopul acela toate publicațiunile și să-l recomande la ministeriul de culte pentru un sprigin material. — Universitatea din Pavia a invitat Academia la serbarea centenariului al treile de când Galilei a fost profesor acolo; Academia va răspunde prin o adresă. — S'a decis să se dea dlui S. Fl. Marian 50 de exemplare din lucrarea sa «Inmormântarea la români», lucrare găsită mai bună la concursul academic, fără inse d'a se fi putut votă și premiul, din cauză că autorul e membru al Academiei. — Casa din Iași a lui Adamachi, lăsată Academiei, s'a dat în chirie cu câte 6000 lei pe an, pe cinci ani.

Scrierile lui Ispirescu. A apărut la București un volum foarte important, care cuprinde scrierile repostatului Ispirescu. Titlul volumului este: «Legende ori basmele românilor» ediția II, de Petru Ispirescu.» Mult regretatul culegător-tipograf, care în deosebi cu aceste lucrări s'a făcut un nume neperitor în literatura noastră, ofere prin ele o comoră de frumuseți originale ale limbii române, de aceea cartea e de mare folos pentru toți cei ce vor să cunoască adevărata limbă română așa cum ese din graiul poporului. Atât scriitorii, cât și toți iubitorii de literatură, vor găsi în ea nunumai frase neșeșite din popor, dar totodată vor cunoște și felul de gândire al lui. Ne bucurăm, că din această scriere de mare valoare, s'a făcut o edițiune nouă, căci cea dintei s'a epuizat de mult. Credem, că mai cu seamă tinerimea va grăbi s'o studieze după cum merită. Prețul nu e însemnat, dar se poate comandă prin toate librăriile.

O polemică istorică. Am primit din Sibîiu o broșură intitulată: «O lămurire în disputa literară purtată de George Barițiu în «Părți alese din istoria Ardealului» contra lui Iosif Sterca Șuluț, care s'a apărut în «Gazeta Transilvaniei» nr. 11—41 din anul 1891.» Broșura cuprinde replica dlui Iosif Sterca Șuluț la cele ce-i răspunsese dl George Barițiu astă-primăveră în o broșură tipărită anume. Regretăm incidentul acesta, căci de și fiecare parte vré să scrie «sine ira», totus se spun lucruri cari strică armonia între bărbații noștri. Cu toate acestea, trebuie să recunoșcem, că din ambele părți s'au produs unele date, care lămuresc punctele de discuțiune și astfel polemica n'a ramas zădarnică.

Di Iacob Negruzzi și di Rudow. Di Iacob Negruzzi publică în diarul «Timpul» dela 4/16 octombrie următoarea scrisore: «Domnule redactor! Intorcându-me în București, după o absență de mai multe luni, am găsit pe mēsa unui amic o carte scrisă în limba germană de domn W. Rudow și intitulată «Istoria literaturii române până în zilele noastre.» Spre marea mea mirare am mai cetit pe copertă următorul adaus din partea au-

torului: «Revădută și completată din însărcinarea ministerului de culte din București, de profesorul I. Negruzzi, academician și deputat, și G. Bogdan.» Declar că n'am primit nici o însărcinare din partea onor. minister relativă la scrierea dlui Rudow, că n'am revădut-o, nici completat-o, ba nici chiar cetit-o până ađi. Prin urmare, se înțelege de sine, că n'am putut autorisă pe dl W. Rudow de a se servi de numele meu pentru notița de pe coperta cărții domniei sale.»

Călindarul diecesei Aradului pe 1893 a eșit de sub tipariu sub titlul: «Calendariu pe anul dela Christos 1893.» De asta-dată s'a dat mai mare loc informațiunilor diecesane și archidiecesane, afară de obicinuitele rubrice călindaristice. Partea literară e scrisă aprópe de învățătorii Nicolae Stefu, Vasile Sala, Romul Bortos, I. Groșorean; dar sânt și câteva reproducțiuni din Alexandri. Versul dlui Vasile Sala «La anul nou» nu este cu totul al seu, ci o completare a unui vers apărut în primul numer al «Șečetórei», ceea ce ar fi trebuit să se observeze la notă. Prețul 30 cr.

Reviste și diare. «Doina», revistă săptămânală pentru litere, științe și arte, a apărut la București, sub direcțiunea dlui Radu D. Rosetti. În nr. seu cel mai nou această revistă publică și un fragment din tragedia «Stefan vodă cel tiner» de Iosif Vulcan. — «Dacia» se numește un diar, care a apărut la Galați, sub redacțiunea dlui Al. Radu, originar din Transilvania. — «Lucrătorul», organ social-democratic, apare la Galați în totă duminica. — «Telegraful Român» din Sibîiu apare dela 1/13 novembre încóce sub redacțiunea dlui Silvestru Moldovan, fost profesor la Brașov și 'n urmă funcționar la banca «Ariesana» din Turda.

TEATRU și MUSICA.

«Deșteptă-te Române» în Teatrul Național. La prima reprezentațiune a piesei «Stefan vodă cel tiner» de Iosif Vulcan în Teatrul Național din București, după actul al treile, auditorul începú să cēră orchestrei să cante imnul național «Deșteptă-te, Române», care nici odată nu s'a mai cântat în acel teatru. După actul al patrăle aceeaș dorință se exprimă și mai viu, și 'n cele din urmă manifestațiune deveni un adevărat vifor. În mijlocul acestuia dna Ariștiția Romanescu, favorita artistă a primei scene române, apărú inaintea rampei și spuse, că orchestra neavând la sine notele, nu pôte să cante imnul cerut, dar îl va cântă la a doua reprezentație. A doua séră apoi, indată după actul prim, «Deșteptă-te Române» resună 'n mijlocul entusiasmului general.

Teatrul Național din București. În săptămána trecută s'au jucat piese din repertoriul vechiu. Di Const. Nottara, astăđi primul artist dramatic român, a avut mari succese în «Hoții» de Schiller, jucând rolul lui Franz Moor. În actul al 5-le a fost chemat de patru ori inaintea rampei. Au început să se facă repetiții din comediă «Printre vecini» de Radulescu-Niger. În curând se va pune în studiu o dramă de Leonescu și Ventura intitulată «Traian și Andrada.»

Concertul Mureșian la Iași. Baritonistul Traian Mureșian din Brașov a dat de curând un concert la Iași, cu concursul dnei Valeria Nanu și al dșorei Sofia Musicescu. Concertul a reușit foarte bine, atât di Mureșianu, cât și cele doue dame s'au intimpinat cu multe aplause. Diarele bucu-reșcene publică raporturi pline de laudă despre debutul acesta. Di Mureșian a cântat afară de piesele clasice și

vr'o doue compoziții românești de dl Stefanescu, dintre care a fost mai bine gustată: Mândruța dela munte.

Piese musicale noue. Au eșit de sub tipar la București doue frumoșe compozițiuni musicale pentru pian: »Ca o flóre», polca mazarca și «Lângă riu» vals, ambele de dl C. Ghimpețeanu.

BISERICĂ ȘI ȘCOLĂ.

Știri bisericești și școlare. *Maj.* Sa monarcul a dăruit 100 fl. bisericeii gr. c. din Porumbacul-de-jos, pentru restaurare. — *Dl Titu Maiorescu* a fost ales cu majoritate de voturi rector al universității din București, iar ministrul instrucțiunii l'a confirmat în aceeaș calitate. — *Dl dr. Alesandru Birescu* din Lugoș a făcut în Budapeșta censură de avocat. — *Dl Emilian Popescu* din Dumbrava, profesor censurat, a făcut la Budapeșta doctoratul din filosofie.

La școla de fete a Asociațiunii transilvane au fost inscise, până la 8 octombrie n. c., cu totul 80 de eleve (mai multe cu 6, ca în anul trecut). Dintre acestea, scrise «Gazeta Transilvaniei», interne sânt 53, cât și în anul trecut, iar la cursul complementar 13 (anul trecut numai 6). Un numer însemnat din eleve sânt venite de nou. Frecuența crescândă a școlei Asociațiunii noastre e cea mai bună dovadă despre bunul nume, de care se bucură ea înaintea Românilor din tôte părțile.

Societăți de ale junimeii. *Junimea din Cernăuți* s'a constituit pe anul școlar curent astfel: president Alesandru Popovici, vicepresident Rem M. Sbiera, secretar I Radu cav. de Grigorcea, secretar II Dorimedont Popovici, cassar Carol Hartingh, controlor Cornel de Tarnovițchi, bibliotecar George Toma, econom Victor Polonic toți stud iur. — *Societatea elevilor dela institutul preparandial greco-catolic din Blaș* în 15 septembrie a. c. s'a constituit în următorul mod: Președinte: Ioan F. Negruțiu, profesor preparandial; vicepreședinte: Romul Rusu, elev curs. III; notar: Valeriu Mărginean, elev curs. III; bibliotecar: Nicolae Girbovan, elev curs. III; cassar: George Fētu, elev curs. II; archivar: Basiliu Morariu, elev curs. III; controlor: Ioan Frățilă, elev curs. I. În comitetul literar la fôia «Speranța»: Președinte: Ioan Giurgiu, elev curs. III; membri: Gavril Bozoșan, elev curs. III; Romul Rusu, elev curs. III; Augustin Trif, elev curs. II; Ioan Folea, elev curs. II; Alexiu Viciu, elev curs. I. — *Societatea de lectură «Ioan Popasu»* a junimii studiôse dela institutul pedagogico-teologic din Carenebeș, în adunarea generală ținută în 25 și 26 octombrie a. c., s'a constituit în următorul mod: Președinte: Dr. Petru Barbu, profesor de teologie; vicepreședinte: George Dragomir, teolog curs. III; notar I: Ioan Lăpăduș, teolog curs. III; notar II: Procopie Siman, teolog curs. III; bibliotecar: Emil Georgiu, teolog curs. II; cassar: Ioan Stroca, teolog curs. II; controlor: N. Lața, pedagog curs. III; vicebibliotecar: Ioan Izvernicean, ped. curs. II; membri în comitet: Nicolae Balmez și Ilie Pepa, teologi curs. III; Ales. Popovici și Augustin Aldan, teologi curs. II; Nicolae Bihoi și Valeriu Oprean, teologi curs. I; Ioan Muntean, pedagog curs. III; Petru Tatuc, pedagog curs. II și Nicolae Chelnicean, pedagog curs. I.

Adunări învățătorești. *Reuniunea învățătorilor români* gr. or. din districtul XI al Făgărașului va ține adunarea sa generală în orașelul Cincu-mare, la 8/20, 9/21 și 10/22 l. c. sub presiul dlui Iuliu Dan, secretar dl Ioan Berescu. Cu ocașiunea acêsta învățătorii Ioan

Bonea, I. Vlad, I. Mandocea vor ține prelegeri practice și teoretice. — Adunarea generală a reuniunii învățătorilor români gr. or. din districtul S. Sebeșului se va ține la 14/26 și 15/27 novembre în comuna Miercurea, sub presiul dlui Z. Mureșian, secretar I. N. Todea.

C E E N O U ?

Hymen. *Dl dr. Emamiil cav. de Flondor*, fiul dlui Alesandru cav. de Flondor, mare proprietar în Hlinița, Bucovina, s'a logodit cu dșora Elena de Zotta, fiica dlui dr. Iancu cav. de Zotta, mare proprietar în Noușulite și președinte al societății politice «Concordia» a românilor din Bucovina. — *Dl George Maior*, absolvent de teologie al diecesei de Oradea-mare, s'a logodit cu dșora Aloisia Botta, fiica parocului Samuil Botta din Giriș, comitatul Bihorului. — *Dl Petru Barbu*, profesor de teologie în Caransebeș și redactor al «Foi Diecesane» de acolo, mâne duminică în 8/20 novembre se va cunună cu dșora Lucia Vlad, fiica dnei veduve Sofia Vlad n. Radulescu, în Lugoș. — *Dl Ioan Muntean* din Cudgir la 6 novembre s'a cununat cu dșora Ana Dimitrievici în Bozovici. — *Dl Iuliu Leményi*, absolvent de teologie al diecesei Gherla, s'a cununat cu dșora Stefania Bruckental, fiica dlui Mihaiu Bruckental proprietar în Cosniciul-de-jos, la 14 novembre. — *Dl Aron Serb*, cleric absolvent și învățator, în 19/31 octombrie s'a cununat cu dșora Eudochia I. Muntean în Poiana. — *Dl Corneliu Musta*, învățator în Șoșdia, s'a cununat în 13 l. c. cu dșora Lucreția Grădinariu, fiica dlui Moise Grădinariu, învățator în Seceni. — *Dl dr. Nestor Oprean*, avocat în St. Nicolae-mare în Banat și dșora Maria Roșescu din Cluș s'au logodit în 3 l. c. la Cluș. — *Dl Gavril Pop*, absolvent de teologie din Feleac și dșora Maria Vodă se vor cunună la Ormenișul-de-câmpie în 8/20 novembre. — *Dl George Enescu*, teolog absolvent și dșora Elisabeta Ios. Enescu s'au cununat la 1/13 novembre în Șimon. — *Dl Aurel M. Decei* și dșora Ioana A. Artemiu s'au cununat la 1/13 novembre în Gura-rîului. — *Dl Ezechil Goron*, notar și proprietar, la 6 novembre s'a cununat cu dșora Susana Sigmirean în Șieu-Măgeruș. — *Dl Petru Drăghici*, primpretor al cercului Miercurea, la 3/15 novembre s'a cununat cu dșora Maria Demian în Mercurea. — *Dl Ioan Ioanovici* și dșora Maria Nan s'au cununat în Herman. — *Dl Lazar Muțiu*, teolog absolvent al diecesei aradane, s'a căsătorit cu dșora Elena Drimbea, fiica dlui George Drimbea paroc gr. or. în Toboliu, comitatul Bihării.

Reuniunea femeilor române din Abrud, ținând astă tómnă adunare generală, au luat parte următoarele dómne: președinta Ana Filip, vicepreședinta Ana Furduiu; membre dómnele Eufemia Caian, Ana Ivașcu, Iuliana Văsiu, Elvira Pop, Iosefa Ciura, Ana Lobonț, Ioana Bălos, Luisa Făgărășan, Amalia Stoica, Maria Borza, Maria Tobias, Lucreția Răczkóvi, Margareta Balta, Antoneta Fodor, Maria David, Elena Giurchescu, domnișorele Sofia Buceșan, Eugenia Ciura, Eugenia Macaveiu, Elena Lobonț, Minodora Văsiu, Cornelia Adamovici, Maria Bălos și dnii Alesandru Filip, Dionisiu Adamovici, dr. Laurențiu Pop, dr. Vasile Fodor, Alesandru Borza, Absolon Faur, notar Alesandru Ciura. Dna președintă în cuvântul de deschidere a adus tributul devotamentului memoriei reposatei presidente Ana Gall, care a avut cele mai mari merite la înființarea acestei reuniuni. Apoi s'a cetit raportul comitetului despre lucrările sale de peste an. S'a luat act cu plăcere, că socie-

tarii dela mina «Arama» din Bucium au votat pentru reuniune 50 fl. Tombola din carnavalul trecut a produs un vinit curat de 520 fl. 7 cr. S'a votat mulțămîta pentru acest succes strălucit d'omnei presidente Ana Filip și dnei presidente a comitetului pentru tombola Elvira Pop, precum și domnișorelor Eugenia Ivașcu, Eugenia Barițiu, Eugenia Ciura, Maria David, Elena Lobonț, Maria Macaveiu, Sofia Cotișel și dnei Eufemia Căian. «Auraria» a votat pentru reuniune 100 fl. Dna Silvia Cirlea s'a ales membră in comitet. Averea reuniunii e 7925 fl. 6 cr., apoi pétra aurósă dela mina Concordia după un băeș și fundațiunea «Cornelia și Zoe Cirlea» in suma de 360 fl. 30 cr. In sfêrșit s'au in scris membri noi, după care dna Maria David și dșóra Minodora Văsiu au fost declarate membre fundatóre și dnele Antoneta Fodor și Maria David s'au ales membre suplente in comitetul reuniunii.

Procese de presă. *Procesul dlui dr. Vasile Lucaciu* s'a pertactat in 12 l. c. la tribunalul de presă din Dobrișni. Temeiul acusei a fost convocarea la o conferență in Șiseseși, pentru dare de sémă in cauza ducerii memorandului la Viena. Apêrătorul a fost dl Iuliu Coroian avocat in Cluș. Dl Lucaciu a vorbit româneșce 2½ ore; discursul i s'a resumat in limba maghiară de dl Iosif Nestor interprete la tribunalul din Oradea-mare. Verdictul pronuățat s'era la 8, a fost unanim condamnat. Apoi tribunalul l'a judecat la un de inchisóre de stat și 500 fl. amendă. Apêrătorul a inaintat cerere de nulitate; tribunalul a lăsat pe dl Lucaciu liber, pe garanța dlor Coroian și Mihali. — *Procesul «Vulturului»* s'a pertractat in 11 novembre la tribunalul din Oradea-mare; redactorul, dl Iustin Ardelean, a fost condamnat la amendă de 60 fl., eventual la 12 zile de inchisóre, din cauza că ar fi făcend politică, de și n'are cautiune. (Precum n'au nici alte foi umoristice.) — *Procesul «Trihunci»* s'a amănat pe mai târđiu.

Reuniunea femeilor române din Sibiu ș-a ținut adunarea generală la timpul anunțat și de noi, sub presiudul dnei Maria Cosma, care a deschis-o prin o cuvântare insufletitóre. Secretarul reuniunii dl dr. Octavian Rusu a cetit raportul comitetului; iar dl cassar R. Petric a dat cetire proiectului de buget. Bărbat de incedere, in locul reposatului Ioan Popescu s'a ales dl Matei Voilean. Archimandritul și vicariul mitropolitan dr. Ilarion Pușcariu a mulțămit reuniunii și in special președintei pentru zelul desvoltat. S'era a urmat o cină comună, apoi dans până târđiu.

Reuniunea femeilor române din Blaș a ținut adunarea sa generală in presința unui numer mic de membri. Cu asta ocaziune dna invetătóre Leontina Negruț a cetit o lucrare a sa despre chemarea femeii române, care a fost aplaudată. S'a decis ca reuniunea să alégă și membri de onóre dintre bărbații noștri distinși pe terenul cultural, literar ori sciintific.

Schimbare ministerială. Ministierul lui Szapáry ș-a dat dimisiunea, noul șef al cabinetului e Wekerle, ceialaltii ministri ș-au pârstrat fotoliile, cu deosebirea, că ministru de interne s'a numit Carol Hieronimy, iar ministru a latere cont. Ludovic Tisza.

Avansamentul din novembre. Au fost inaintați la gradul de maior: Iosif Băcilă la reg. 64 inf.; căpitani: cl. I: Nicolau Șumanca reg. 50; căpitani clasa II: Macsimilian Bussu la reg. 50; Demetriu Popovici la 64; locotenenți: Ioan Popovici la reg. 31; A. Basarabă la reg. 50; sublocotenenți: Ioan Hidu la reg. 31, Emil Pap

la reg. 64; Emil Romoșan la reg. 64; Ioan Fiala la reg. 63; la cassa militară cl. oficialilor de acesis: Nistor Uscatu in Viena și Achim Manu in Budapesta.

Necrológe. *Lazar Baldi*, proprietar și membru fundator al Asociațiunii transilvane, a incetat din viață la Cluș, in 9 novembre, in etate de 70 ani, jelit de multe rude. — *Simeon Bocșa*, fost archidiacon și proto-pop emerit, paroc in Cățelul-român, decorat cu crucea de aur pentru merite, a murit la 26 octombre in etate de 94 ani. — *Petru Marin*, rigorosant in medicină la universitatea din Cluș, a incetat din viață in Căpușul-de-Câmpie. — *Ioan Popovici*, paroc gr. or. in Soborșin, a reposat la 27 oct. in etate de 66 ani. — *Basiliu Popitan*, căpitan c. r. in pensiuue, cassar al Bistrițanei, a murit la Bistrița in 31 octombre in etate de 59 ani.

MENAGIU.

Formula «Chartreusi» Iată mijlocul d'a se face licórea mistuitóre așă de apreciată, fără cazan chiar. Să se dissolve in apă zahărul, iar esențele de mai jos și alcoolul să se tórne peste acel lichid zăhăros amestecându-se din timp in timp: Esență de melisă citronată 4 decigr., esență d'hysope 4 decigr., esență de angelică 2 gr., esență de mentă engleză 4 gr., esență de canelă de Ceylan 4 decigr., esență de mascadă 4 decigr., esență de muscadă 4 decigr., esență de girofle 4 decigr. alcool la 85° 7 litruri 25, zahăr 1500 gr., apă 5½ litruri. Cu aceste doze se póte face 20 litruri.

Pentru a avé un vin bun, trebuie să păstrăm bine vasele, adecă să le impedicăm de a prinde mucegaiu pe ele. De ordinar tóte vasele de lemn, in care au fost vin, bere séu alte materii supuse la fermentare, ținute la aer liber, prind flóre imediat ce timpul este umed, ceea ce se intêmplă primăvéra și véra. Ca un butoiu să nu mai fie supus unei asemenea rane, este de ajuns să se stingă var alb, o jumătate chilogram amestecat cu 100 grame clorură de calce și 100 grame postasă la fiecare decalitr de apă, și să se spele vasul imediat cu acéstă soluție in interior, astupându-i vrana și rostogolindu-l de mai multe ori. — Dēcă din intêmplare nu s'a luat precauțiunea indicată mai sus și vasul a apucat a prinde mucegiu, se va luá atunci dela farmacie 300 séu 400 grame vitriol (acid sulfuric), cel mai concentrat ce se va găsi, adecă să arâte 1850 la densimetru. Vasul, după ce se spélă cu apă caldă in interior, se lasă a se uscă bine și in urmă se tórne vitriol in el, se astupă vrana bine și se rostogoleșce mai de multe ori fórté repede. Vitriolul va atacă numai părțile bolnave, adică putrede ale vasului și distruge mucegaiul și partea atacată.

Călindarul săptămănei.

Diua sêpt.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sórele
Dumin. a 24 după Rusali, Ev. dela Luca c. 7. gl. 8, a inv 7.			res. ap
Duminecă	8. Ap. Mich și Gavr.	20 Corbinian	7 14 4 17
Luni	9. Mart. Onisifor	21 Maria jert.	7 16 4 16
Mărți	10. Apost. Erast	22. Cecilia	7 17 4 16
Mercuri	11. M. Mina și Vichent.	23. Clemens	7 18 4 15
Joi	12. Par. Ioan milostiv.	24. Emilia	7 20 4 14
Vineri	13. Par. Ion g. d. auru	25. Catarina	7 21 4 13
Sămbătă	14. S. Apost. Filip	26. Conrad	7 22 4 13

Proprietar, redactor respundător și editor: IOSIF VULCAN.

CU TIPARIUL LUI IOSIF LÁNG & COMP. IN ORADEA-MARE.